

Mégis-morál az elmúlással szemben

2019. június. 18. - 17:19



Böszörményi Zoltán *Soha véget nem érő szeretkezés* című verseskötete voltaképpen nem más, mint az érett költő számvetése saját életével és az emberi létezéssel általában, illetve eddigi, leginkább a későmodernség poétikáját követő, filozófiai-humanista költészetének szintézise. A kötet cím ugyan elsősorban szerelmes-erotikus tematikát sejtet, mely valóban egyik vonulata a kötetnek, ám e meditatív-intellektuális-filozofikus versgyűjtemény mindezen jóval túlmutat.

Erről a költő maga is szól egy interjújában, amikor a kérdező Varga Melinda azt firtatja, „megtaláljuk-e a teljességet a szerelemben, és ezek a versek a szerelem teljessége felől értelmezhetők-e az olvasó számára”:

„A »teljesség« szó jelentése: hiánytalan, egész állapota vagy tulajdonsága valaminek, bibliai értelemben pedig valami ürességet megtölteni, a hiányt feltölteni, kiegészíteni, illetve átvitt értelemben kívánságot teljesíteni, imát meghallgatni, munkát teljesíteni; időbeli értelemben: egy bizonyos idő eljövetele. Tehát a fenti értelmezésben fel lehet tölteni szerelemmel, mert a szerelem kiteljesít, ki lehet tölteni vele az érzelmi űrt.

Inkább a szerelem magasztosságáról és teremtő erejéről képzelődnék. Mindenkinek szüksége van szárnyalásra, belső tűzre, katapultáló erőre. Ezt a csodát varázsolja elő bennünk a szerelem.” [1]

A szellem és szerelem kötetbéli szintézisét Juhász Kristóf ragadja meg a legpontosabban kritikájában:

„Böszörményi Zoltán költészetében kéz a kézben jár az intellektus és a szenvedély. Már az első kötetek, az Örvényszárnyon, a Címjavaslatok, vagy a Faludy György-mottóval nyitó Aranyvillamos verseiben körvonalazódik az a poézis-arculat, amely később, kötetről-kötetre egyre hangsúlyosabbá, erőteljesebbé válik.

A filosz legkomorabb töprengései közepette sem feledkezik meg szófiáról. Poeta doctus és poeta natus felhőtlen csapatmunkában kapkodja ki egymás kezéből a tollat. A megismerés vágya, a kíváncsiság a kötet világában ugyanolyan elemi, mint az a vágy, amelyre a legtöbben a könyv címét olvasva gondolnak: »A nyelv megízlel mindent, / mi a közelébe kerül. / Feldühödsz, / ha a szónak semmi tétje« – A szó című vers kezdő sorait idézem. (...) Igen, fel szoktunk dühödni, akárcsak a költő, mert ha már megtapasztaltuk a nyelv és a gondolatiság tágas lehetőségeit, óztkodunk a kisszerű, üres fecsegéstől.” [2]

A szerző négy ciklusra osztotta művét, melyből az első, a *Simogató* valóban szerelmes-erotikus líra – a költői beszélő a szerelemben, a szeretett nőben, két ember testi-lelki egyesülésében, a meghittségben és az intimitásban keresi a megnyugvást, a boldogságot. Érdemes kiemelni és teljes terjedelmében idézni a ciklus egyik meghatározó versét:

Novemberi elégia

*Az élet kies halmai fölött
madár száll,
ez a szárnyalás
maga a szabadság, mondanád,
bejárod a dombokat,
hogy üres völgyekbe érhesz,
a történések törmelékei felett
csak a gondolat éhes
verebei suhannak át,
tüzesen fellobog a láthatár.*

*Mi céltől célig vezet,
s benned utakat, hidakat emel,
utánzata a kinti létnek;
a nyugös természeté e mell.
Belőle táplálkozol, tejét kortyolod,
szavaidat ebbe mártod.*

*Sebeid kötszerére csepegteted
fűszeres álmod,
a bizakodás könnyű deszkáiból ácsolsz
magad fölé eget.*

*Nyarak ékes kalásza hullat magot,
vidámsága őszbe borul.
A magány száraz gallyait égetik a kertben,
arcodra savas pernyéje hull.
Mint árva, ha éhes, és kenyérért kebelre szorul,
még imádsz-e úgy?*

Az elégia Böszörményi Zoltán költészetének egyik jellemző műfaja. E versben és a ciklus más költeményeiben is (például a *Magamban felnevellek*, a *Simogató* vagy éppenséggel a *Szerelem Velencében* című szövegekben) nem a friss benyomásokból közvetlenül fakadó érzelmek, hanem az emlékezés pillanatai, a lelki szemlélődés dominálnak. A szerelem elsöprő szenvedélye és a meditatív-kontemplatív hangnem e versekben egyszerre van jelen, s épp ezért kiérezhető a sorokból: itt már nem egy fiatalember lángoló szerelméről, hanem sokkal inkább egy érett, megfontolt, révbe ért, múltjára visszatekinteni és azzal számot vetni tudó és akaró lírai szubjektum versbeszédéről van szó.

Kovács Újszászy Péter is szenvedély és gondolatiság kettősségét emeli ki értő kritikájában, amikor azt írja: „*A kötet egészen át- és átvillan az egymásba fonódás álmokképe is. A testek érintkezése gondolati folyamatot indít el. Az ölelés, a csók pillanata szerelmi beteljesedés reményét kelti az olvasóban is.*” S mintegy összegzőképp megállapítja: „*Böszörményi Zoltán szerelmi költészete elsősorban gondolati síkra vetítve éli meg a beteljesülést. A Thomas Mannra utaló Szerelem Velencében című verse is jó példa erre. Mosolyból, fűszárból, a tenger hullámaiból néz vissza a költőre a szeretett személy...*”^[3]

A költőt körülvevő világban a mindennél jobban szeretett nő, a társ testi-lelki valója az egyetlen biztos pont, ahová mindig vissza tud térni. E szerelmi ciklus verseiben tehát a lírai szubjektum elsődlegesen a szerelemben és a családban, a privát szférában és annak intimitásában keresi a megnyugvás lehetőségét.

A kötet második ciklusát – mely *A költő trófeái* címet viseli – nyugodtan nevezhetnénk metapoétikus lírának, hiszen nem másról szól az itt felvonuló versek többsége, mint magáról a versről, az írásról, a költői alkotásról. Nem véletlenül ebbe a ciklusba került a kötet címadó verse is, amely szintén kínálja magát, hogy teljes terjedelmében idézzük:

Soha véget nem érő szeretkezés

*undorodom a megbízhatatlan korrupciótól
mely megrészegít öl butít és nyomorba dönt
a korrupció legyen bátor szellemes*

legyen nemes gondolatébresztő
legyen képzelőereje
legyen olyan mint a tűzvész
pusztítson el mindent
hogy a mindent újra lehessen építeni
legyen megismételhető
a pozitív erők koncentrációja
ellene semmit se tehess
(az igazság úgyszólván értelmi nem érzelmi cselekedet)
a korrupció legyen indulatos lelkes urbánus
virágoztassa fel a köztársaságot
mellőzzön érvet közömbösséget ábrándot
legyen káprázatos csillogó mindent magával ragadó
mint egy megáradt dél-amerikai folyó
aforisztikus leleplező de indiszkrét
Delila ne törje meg soha Sámson erejét
Cicerót büntetlenül szabadjon olvasni
legyen végtelen gyönyör
soha véget nem érő szeretkezés
legyen Érosz
a látványosság kirakata
kegyetlen vágy a töprengés küszöbén
termékeny sivatag ragadozó növény
forró valóság a zsarnokság ellentéte
totális történelmi tévedés
emlékeztessen Tacitusra Rómára Jeruzsálemre
Arisztotelészre a mindenkori történelemre
szeresse Machiavellit az izgalmas perverzítást
imádja Kantot logikája ne satnyuljon el soha
a korrupció legyen szentimentális megnyerő
pártütők között a legvulgárisabb pártütő
a vadak vadja
közönyt üldöző
a biztos pont mely kifordítja sarkából a világot
(mert ki szereti a bizonytalanságot)

A költői beszélő itt leginkább nem fizikai, hanem intellektuális értelemben vett soha véget nem érő szeretkezésre gondol. Érosz invocációján keresztül költői hitvallást fogalmaz meg, melynek értelmében a versírás és versolvasás szabad szellemi tevékenység, a költőnek pedig kötelessége a szellem szabadsága nevében alkotnia és állást foglalnia. A vers kulcsszava, a korrupció is egyfajta szellemi megvesztegetést implicál, a csontként odavetett áru, az olcsó intellektuális maszlag képzetét hívja elő az olvasóban, amelybe lépten-nyomon belebotlik a huszonegyedik századi ember, akit esztétikai-kulturális élménynek álcázott hitvány, vásárlásra csábító megvesztegetési kísérletekkel bombáznak. Böszörményi Zoltán költészetére jellemző módon

ellenpontként itt is megidéztek az antik, a klasszikus és a reneszánsz műveltség; a lírai szubjektum Ciceróra, Tacitusra, Macchiavellire és Kantra emlékezik, jelezve, hogy az emberi kultúra egy és egyetemes az ókortól egészen napjainkig. A metapoétikus versekben a költő egyúttal nyelvfilozófiai mélységekbe is merül – elég például a mottóként Wittgensteint idéző *A betűvonal ablakán* című költeményt említenünk, mint arra Kopriva Nikolett is felhívja a figyelmet Böszörményi Zoltán kötetének filozófiai vonatkozásait elemző kisesszéjében:

„A 20. század egyik legmeghatározóbb filozófusa, az időnként Böszörményi kötetében idézett Wittgenstein is megkérdőjelezi a szavak jelentését, ami szerinte nem más, mint emberi kreálmány, alkotás: önmagukban a szavak semmit sem jelentenek, csak betűk egymás mellett. A jelentést az ember adja meg azáltal, hogy használja őket.”^[4]

A szerzőre oly jellemző módon a ciklus verseiben is megjelenik a kanti, hegeli, heideggeri világ-, idő- és történelemfelfogás, illetve ezzel igen szoros összefüggésben a költészet társadalmi szerepvállalásának igénye (lásd például *A vers nem lett osztályharcos* című programadó hosszúverset).

Kopriva Nikolett így folytatja *A betűvonal ablakán* elemzését:

A szerző a versben azt az egyetlen, magányos pillanatot ragadja meg, amikor a betűk pőrén mondatokká állnak össze. Vonathoz hasonlítja a betűk sorát, amely arra vár, hogy fellobbanjon a szikra, hogy elinduljon, hogy jelentést kapjon: »kifutna a vonat / a véges végtelenbe, / hogy jelentését megkeresse.« Utolsó sorában a lírai én kinéz a betűvonal ablakán, és mintegy provokál, hogy továbbgondoljuk, s lássuk a szemünk előtt, ahogy a jelentés szemléletébe kezd. A szó című versben Böszörményi azt a pillanatot is megragadja, amikor felelőtlenül adunk életet a szavaknak, ezzel együtt a jelentéseknek, mindenféle tét nélkül, aztán pedig kapkodunk, hogy visszavegyük őket. A kép aprólékosan ragadja meg azt, amit valójában már mindenki megtapasztalt, csak épp nem biztos, hogy megfogalmazódott benne.”^[5]

A nyelvről, a nyelv művészi használatáról, a műalkotások készítéséről és mindezeket túl persze azok lehetséges társadalomformáló szerepéről elmélkedő, metapoétikus költemények gyűjteményét követi a *Nem ugatnak a napkutyák* című harmadik szakasz, mely tematikailag is szerves folytatása a korábbi ciklusnak. A szerelem és a magánélet terepéből a költő tehát fokozatosan átvezetett a nyelv- és művészetfilozófia vizeire, ezt pedig a harmadik szakaszban ugyancsak meditatív-filozófikus versek gyűjteménye követi, ám ezek elsősorban magával az emberi létezéssel, illetve a történelemmel (főként a huszadik század viharos magyar, európai és világtörténelmével) igyekeznek számot vetni. A ciklus legjelentősebb darabja a *Nikola Tesla fehér galambja* című elégikus hosszúvers – idézzük itt ezt is teljes terjedelmében:

Nikola Tesla fehér galambja

*Bizalmába fogadott az Isten. Galamb formát öltött.
Az elmúlt hetekben délelőttönként velem volt a Central parkban.
A fehér galambot kenyérmorzsával tápláltam,*

*mintha a lelkemet etetném jóízű illúziókkal.
Ő már tudta, hogy doktor Wembley ma eljön hozzám
reggel tíz körül a New Yorker Szállodába,
a 3327-es szobába.
Pápaszemet visel, s mielőtt fölém hajolna, orrán megigazítja,
jobban akarja látni a halált.
Én csak fekszem kiterítve a kétes tisztaságú lepedő
takarta ágyon, s hagyom, hogy halottkémkedjen
ez az ismeretlen, de mindenképpen joviális úriember.
Aszott testem nem nyújthat neki kellemes látványt,
de hát nem tart oly soká megállapítani a halál beálltát.
Csak hümmög felettem, mint a Legfelsőbb Bíróság
egyik tagja teszi majd, amikor Marconit tizenhét esetben elmarasztalja.
A szomszéd szobában szól a rádió...
Még broadcastingnak hívták, s nagyon sok pénzbe került,
Mikor az első szpíker izgatottan a mikrofonhoz ült,
Érces hangja felszárnnyalt és messzire repült,
És egy hallgatóban megszólalt: – A próba sikerült!*

*Milyen különös erővel szüremkedik át a hang a falakon!
Még ott a tekintetem a néhány napja eltűnt fehér galambon.
Zajos váróterem a világ. Mindenki siet, kapkod és kiabál,
különös megnyilvánulása ez az anyagból szerkesztett értelemnek.
A Niagara párái alatt szivárvány feszíti mellét a nyugodt égre.
Hangszál.
Doktor Wembley még mindig itt áll mellettem. Lenézek rá.
Nem oly fölényes tekintettel,
mint ahogyan Edisonra,
amikor lekezelően és elutasítóan beszélt a váltóáramról,
pedig a fémkeblű dinamókat szopják
a sivalkodó transzformátorok.*

Leng az idő fehér vászna felettem, s a szomszéd szobában
továbbra is kitartóan szól a rádió...
S néha zavar minket, s néha gépek zavarják,
Már zsebre vágjuk, s ha rosszul figyelsz, ő is zsebre vág.
Szép időben minden műsor tisztán fogható,
És a programban a régi dal is újra hallható:...
*Ha nem lenne ez a lengő hang,
megmerevedne az univerzum körülöttem,
így csak magam vagyok szikla-merev.
Doktor Wembley indulásra készen áll.
A szoba sarkából még visszapillant,
ajka szavakat morzsol:*

genius is one percent inspiration
and ninety-nine percent perspiration,
s búcsú helyett megcsóválja a fejét.
Rosszallóan nézek le rá, csak ne őt idézte volna,
de már be is csukódik mögötte az ajtó,
s a vékony falakon áthallik,
a szomszéd szobában továbbra is szól a rádió.

Még ott a tekintetem a néhány napja eltűnt fehér galambon. [6]

Nikola Tesla, a szerb-amerikai fizikus és feltaláló (1856–1943), a késő tizenkilencedik és a korai huszadik század e meghatározó és titokzatos zsenije Böszörményi Zoltán számára kiváló alteregó és szócső, hogy a történelmi múltat és az emberi kultúra haladását (vagy éppen bizonyos értelemben vett hanyatlását?) értékelje. Ahogy már korábban is láttuk, a költő szívesen bújjik nagy gondolkodók, a történelmet és az emberi kultúrát alakító személyiségek bőrébe, szívesen állít nekik – nagyon is élő – lírai emlékművet, és sajátos maszkos-emlékműképző költészetében kiemelten kedveli a jelentős eredményt felmutató természettudósokat. Elég, ha eszünkbe idézzük, hogy két kötetnyi Böszörményi-vers és számos más kötetbe ágyazott ciklus szól Ettore Majorana, a fiatalon, rejtélyes körülmények között eltűnt olasz elméleti fizikus hangján. Majorana a lírai fikció szerint azért tűnik el önként a világ szeme elől és vonul egy kolostor magányába, mert tudományos eredményei az eltűnése idején még nem létező nukleáris fegyver kidolgozásának előszobáját képezik, ő pedig úgy érzi, azzal lehet leginkább az emberiség szolgálatára, ha e tömegpusztító technológia létrehozásában nem vesz részt tevőlegesen. A Tesla-alteregó itt Majoranához hasonlóan aggódik és kételkedik, miközben Marconit, a drót nélküli távíró feltalálóját – Tesla egyik riválisát –, valamint Thomas Alva Edisont, az emberi történelem egyik ugyancsak legjelentősebb feltalálóját idézi meg. Edison emlegetésében nem lehet nem észrevenni azt a „befelé kacsintó”, önreflektív gesztust, ami a költő életrajzának egyik legfontosabb fordulata is utal – noha egészen szubtilis, bűvópatakszerű képzettársítással –, nevezetesen a romániai fényforrásgyárakkal kapcsolatos üzleti vállalkozásra. A nagy találmányok következményei (vagy a világtörténelem eseményei) ekképpen gyűrűznek tovább az egyéni sorsba, és mintegy pillangóhatásként száz évvel később megváltoztatják valakinek az életét.

Nem csupán lírába oltott természettudományi utalások hordozzák itt a költő társadalmi „fejlődéssel” kapcsolatos kétségeit, de találhatunk idézetet a magyar modernség legkiválóbb költője, József Attila *Munkások* című verséből is, amely ismét igazolja a két költészet rokon vonásait. A „*fémkeblű dinamókat szopják / a sivalkodó transzformátorok*” megdöbbenően éles képi ellentéttel jeleníti meg az elembertelenedő, „elanyátlanodó”, utópisztikus gépvilágot.

Böszörményi Zoltán költői beszélőjének szemében a rohamos technikai fejlődés nem csupán az előrelépés lehetőségét, de az emberiség önmegsemmisítésének veszélyét is magában rejti – ebben pedig, ha végigtekintünk a huszadik század világtörténelmén, és figyelembe vesszük azt a tény, hogy szinte minden komolyabb technológiai fejlesztés elsősorban haditechnikai célokat (tehát ne szépítsük: embertársaink kiirtását) szolgálja, úgy a lírai szubjektumnak kétségtelenül

igaza van. Mindazonáltal a ciklus versei a borúlátás és az emberiség fejlődése kapcsán a költőt gyöttrő jogos és tapasztalatokon alapuló szkepszis mellett optimizmust is sugároznak; mindenekfelett humanista, az embert az összes hibájával együtt mélységesen szerető életigenlést fogalmaznak meg, miként arról például a *Spinoza redux*, *A quadrabai sziklaugrók bátorsága* vagy a *Woodstock Boogie* című versek is tanúskodnak.

S hogy maga Böszörményi is mennyire fontosnak tartja becsempészni az iróniát a baljós hangnem ellenpontozására – megóvándó ezzel a versbéli beszélőt, hogy egyfajta prófétai szerepbe ragadjon –, arról így nyilatkozik a vele készült beszélgetésben:

„A világ lázad, mert vérében van a lázadás. Az emberi civilizáció minden rétegében erőteljesen átalakult. De valami évezredek óta nem változott: az ember agresszív törekvése arra, hogy uralkodjon felebarátja felett, hogy minél nagyobb darabot szakítson ki magának a közös javakból, hogy kitűnjön, tündököljön, kényeztesse és dicsérje magát. Az anyagi világ rákényszerítette az egyénre anyagi akarátát. Ez lehet hajtóerő, pozitív eredményekkel, ugyanakkor a világ dehumanizációjához, elidegenedéséhez is vezet. Az egyén kedvét veszti, hogy tovább harcoljon, mert hirtelen minden törekvésében meglátja a céltalanságot. Talajvesztett lesz, elidegenedett és kiábrándult. Nemcsak a világból, de önmagából is. Egy biztonsági szelepnek viszont léteznie kell, amely egyensúlyban tudja tartani az ember ideális elképzeléseit a valóság tényeivel. Új energiával tölti fel az elveszettnek hitt egyént, erőt ad neki, hogy újra kitalálja önmagát. Intimissimi című versemben, melynek címét egy női fehérneműt forgalmazó világhírű üzletlánctól »kölcsonöztem«, néhány groteszk magyar társadalmi jelenségre akartam felhívni az olvasó figyelmét. Meggyőződésem: az ironia eszköze akkor a leghatásosabb, ha a költő önmagát is az ironizáltak közé sorolja. Szarkasztikus provokációnak szántam, mikor a társadalom képzetét a női fehérneművel társítottam.”^[7]

A lírai beszélő minden homlokráncoló kételkedése és jogos félelme ellenére e költészet alapvetően mégiscsak arról tesz tanúbizonyságot, hogy hisz az ember intellektusában, erkölcsi érzékében, fejlődőképességében és létezésének értelmében. A negatív történelemértékelés fölé kerekedik a kultúra, a tudomány és a művészet fensőbbségébe vetett hit, a múlt tapasztalataiból eredő költői pesszimizmusba pedig jó adag, jövőre vonatkozó optimizmus is vegyül. Hiszen a költői lét Böszörményinél „...morális alapállást jelent, elkötelezettséget a nemzet és az anyanyelv iránt, kognitív cselekedetet, világlátást és ontológiát, az önmarcangoló lírikusi szerep föl vállalását, hivatástudatot, magatartásformát. A mártír, a filosz, a próféta, a vátesz nem meghaladott, avítt fogalmak, hanem a költői hivatás ősképei. Költőnek lenni nem más, mint a világ sorsáért felelősséget érezni, kinevetni, az elme kardélére hányni a visszatetszőt, a hamisat, a művit, a bűnt, a hazugságot, az erkölcstelenséget, az ösztön madártávlatából figyelni a világot” – írja Juhász Kristóf már idézett kritikájában.^[8]

Böszörményi Zoltán újra és újra visszatérő témája a vers (implicite a költészet) mibenléte, amely épp az örök emberi intellektus hordozója és záloga: nem több, nem kevesebb, mint a *gondolat* megnyilvánulása. Érdemes itt ismét Kopriva Nikolett elemzéséhez fordulni, aki a kötetnek *A vers* című szövegét alaposan szemügyre véve az alkotásról mint a világ „letapogatásának” lehetséges eszközéről értekezik:

„Feltehetjük a kérdést: tulajdonképpen mi a költészet tere és ideje? Böszörményi A vers című költeményben azt írja: a vers »az időben feldarabolt jelen«. Ugyanakkor sok mást is elmond róla: »A vers a Tér, melyben az Idő az anyaggal kézen fogva jár. / A vers az őanyag, a tanúság arra, hogy vagyunk (...) a vers: a szeretkezés, a lábunkra felhúzott zokni, a vers a hóesés... A vers a csend, az eldördülő ágyúban a golyó.« Tehát egészen konkrétan azt látjuk, hogy eszerint a vers magává a világgá, a pőre valósággá alakul át, valami olyasmivé, ami mindig is volt, van és lesz. Kívül is, belül is, amiben mi gyökerezünk, amiben minden más gyökerezik. És ezért nem is kell szétnézni. A vers az, amivel bármit lehet csinálni: tapogatni, rugdosni, szagolni, nézni... Ott van minden tétova mozdulatban, ugyanakkor az univerzálisban is. Lehet, hogy ennek észrevételéhez egy másfajta látásmódot kell elsajátítani. Az is lehet, hogy csak néhány kóbor pillanatban döbbenünk rá a körülöttünk fortyogó világra, és ebben a világban önmagunkra.”^[9]

Elhunyt író- és művésztársakról (Kertész Imre, Esterházy Péter, Csoóri Sándor, Bodor Pál, Kocsis Zoltán), valamint több vers erejéig (*A szó homlokára feszül, A körönd is a fénykép része, Soproni történet ezerkilencszázötvenhatból*) az 1956-os forradalomról és szabadságharcról mint a huszadik századi magyar történelem fájdalmas fordulópontjáról megemlékező, múltba tekintő, historizáló hangvételű emlékműversek gyűjteménye a kötet utolsó tematikus egysége. Az *Idő-karmester* ciklusának költeményei (köztük a záróvers, a *Hullámok tükrében* című opus is) alapvetően az emberi lét szükségszerű végességéről és mulandóságáról elmélkedik, a költőre oly jellemző módon filozófiai mélységekbe merülve:

Hullámok tükrében

*Lengened kell, akkor is,
ha már nem leng senki sem,
s hullámok tükrébe meredve,
újra s újra,
muszáj vallatóra fognod a végtelent.
De ha a meddő próbálkozások órája lejárt,
s a kérges gond fölé zömök felleg hajol,
látod-e, mit vontat:
gyermekkorai emléket,
meg nem valósult tervet,
halakkal teli tengert,
halk reményt,
talán sápadt hiányérzetet,
áttetsző sejtelmeket?
Hányszor mondtad,
magadba botolva:
ha nem lehet,
hát nem lehet!
(Az elérhetetlen amúgy is naponta ingerel.)
És mégis,*

*többször tapasztaltad már,
küszöböt átlépi a folytatás.
Hisz akkor is,
ha úgy véled, már nincs tovább,
tervezned kell az acélszürke mát.
Percet sem törődnöd azzal,
hogy az elmúlásnak is,
mint minden jónak,
egyszer el kell múlnia.*

Böszörményi Zoltán lírai beszélője itt az Ady Endre költészetéből eredeztethető mégis-morált vállalja fel, ám nem valamely konkrét társadalmi-politikai-gazdasági formációval, hanem az ember biológiai természetéből fakadó, szükségszerű elmúlásával szemben. A perszifikált idő, az egész emberi létezését vezénylő *Idő-karmester* szükségszerűen az elmúlásba vezényel mindenkit, aki él. Igen ironikus és éles költői megállapítás azonban, mely szerint még magának *„az elmúlásnak is, / mint minden jónak, / egyszer el kell múlnia”*. A csillogóan szellemes, mármár a buddhista filozófia mélyére ásó gondolatból arra következtethetünk, hogy az alkotó ember fennmaradó művein keresztül lényegében túléli önmaga elmúlását. A költő az irodalmi szöveg örökkévalóságán keresztül talán egyfajta fizikai-biológiai létezésén túli, intellektuális értelemben vett öröklétet nyer, függetlenül attól, hogy hisz-e a túlvilágban és a transzcendens élet lehetőségében vagy sem. Ez pedig máris több optimizmusra adhat okot, mint azt az egzisztenciálfilozófiai mélységekben örvénylő sorokat olvasva elsőre gondolhatnánk. A fizikai értelemben vett elmúlás ugyanis nem valamiféle büntetés – sugallják a Böszörményi-versek –, hanem az emberi létezés szerves, elengedhetetlen része, és talán éppen létezésünk általunk jól ismert és félt végessége az, amely értelmet ad neki.

Böszörményi Zoltán legutóbbi verseskötete filozófiai, irodalmi és természettudományos intertextuális utalásrendszerrel átszőtt, a végletekig őszinte, vallomásos-lírai mű, melyben az immár érett költő számot vet mindazzal, aki és ami volt, akivé és amivé lenni tudott egész addigi életében. A *Soha véget nem érő szeretkezés* ezzel szintetizálja és új kontextusba helyezi a korábbi Böszörményi-kötetek lírai üzenetrendszerét. A költő itt saját, személyes létezését, az emberi kultúra történetét, valamint az emberi egzisztenciát vizsgálja, kutatja. Verseiben egyetemes mondanivalót közöl mindenkori olvasójával: a költő minden megnyilatkozása által a humanitás és az emberi kultúra védelmezőjeként is beszél hozzánk, minden őt ért csalódás, hátráltató történelmi trauma ellenére kontemplatív nyugalommal tekint múltra és lehetséges jövőre. Végtelen bölcsességgel és őszinteséggel int emberségre, a sorssal, a történelemmel és egymással való megbékélésre, továbbá arra, hogy tanuljunk saját múltbeli hibáinkból. József Attilával szólva elsősorban azt szeretné, ha végre *mind emberek lennénk*, a szó legjobb, legnemesebb értelmében, ugyanakkor a magunk természetes gyarlóságával együtt.

- [1] Varga Melinda, *A soha véget nem érő szeretkezés könyve*, Origo.hu, 2019. 02. 18. <https://www.origo.hu/kultura/20190217-boroszormenyi-zoltan-interju-a-so...>
- [2] Juhász Kristóf, *A szépség fáradhatatlan munkál Érosz udvarában*, Irodalmi Jelen, 2019. április 8. <https://irodalmijelen.hu/2019-apr-08-1435/szepseg-faradhatatlan-munkal-...>
- [3] Kovács Újszászy Péter, *Tenger a küszöb alatt*.
- [4] Kopriva Nikolett, *Költészet az egész világ. Filozófiai kisesszé Böszörményi Zoltán Soha véget nem érő szeretkezés című kötetéről*, Irodalmi Jelen Online, 2019. március 27. <https://irodalmijelen.hu/2019-mar-27-1200/kolteszet-egesz-vilag>
- [5] Kopriva Nikolett, i. m.
- [6] A versben az idézeteket jelölő, eredetileg kurzivált sorokat itt álló betűtípussal szedtük. (A szerk.)
- [7] Varga Melinda, *A soha véget nem érő szeretkezés könyve*, Origó, 2019. 02. 18. <https://www.origo.hu/kultura/20190217-boroszormenyi-zoltan-interju-a-so...>
- [8] Juhász Kristóf, i. m.
- [9] Kopriva Nikolett, *Költészet az egész világ. Filozófiai kisesszé Böszörményi Zoltán Soha véget nem érő szeretkezés című kötetéről*, Irodalmi Jelen, 2019. március 27. <https://irodalmijelen.hu/2019-mar-27-1200/kolteszet-egesz-vilag>